

## NASILJE I ULIČNE BANDE U BOSNI I HERCEGOVINI

*mr Mitar Radonjić<sup>197</sup>*  
*Crnogorski bezbjednosni forum*

**Sažetak:** U ovome radu govorit ćemo o uličnim bandama u Bosni i Hercegovini i nasilju na ulicama Bosne i Hercegovine. Ono što je posebno naglasiti jeste da su ulice BIH u posljednjih 10 godina postale "vreli asfalti" kada je u pitanju nasilje, ubistva, saobraćajne nesreće koje rezultiraju smrtnim slučajevima, nerješena ubistva itd. Posebno je zanimljiva činjenica da vlasti u BIH u oba entiteta imaju pozitivne rezultate kada je suzbijanje lriminalnih i nasilnih aktivnosti u pitanju, a da iste nikada nisu bile na većem nivou. Također je važna činjenica da su građani u oba entiteta BIH prilično uznemireni i da vlada određena kolektivna bojznost kod stanovnika BIH.

**Ključne riječi:** nasilje, ulične bande, Bosna i Hercegovina

## Uvod

Ulične bande su bande koje formiraju mladi u urbanim područjima, a poznate su prvenstveno po uličnim borbama i ratovanju bandi. Izraz "ulična banda" obično se koristi naizmjenično s "bandom mladih", što se odnosi na susjedske ili ulične skupine mladih koje zadovoljavaju kriterije "bande". Prema definiciji Centra za socijalnu pravdu (2009), definicija bande treba ispunjavati nekoliko uslova. Ona je izdržljiva, uglavnom ulična skupina mladih osoba koja svoju grupu vidi kao uočljivu grupu; koja sudjeluje u delinkventnim i kriminalnim aktivnostima; djeluju na određenom teritoriju, imaju specifičan način identifikacije te su sukobljeni s drugim bandama (Cottrell-Boyce, 2013). Tako jedno od istraživanja koje spominju autor Ebsensen i suradnici (1993). prikazuje kako mladi koji su članovi bandi imaju veću stopu kriminalnih radnji od osoba koji nisu uključeni u bande. Lozon i Bensimon (2017) smatraju kako su bande kao skupine mladih osoba strukturirane na način da se prikazuju delinkventna ponašanja i kriminalne radnje.

Grupe mladih ljudi s problemima u ponašanju često imaju skup životnih stilova, takozvanih subkultura, kojima oni potiču te opravdavaju činjenje delinkventnih aktivnosti. Na taj način članovi devijantne grupe preuzimaju uvjerenja, stavove i norme grupe (Bordua, 1961). Vjerovanje u subkulture i njihove norme možemo pronaći u uličnim bandama, kao i u zatvorskim bandama. Brojna istraživanja otkrila su pridržavanje „koda ulice“ koji predstavlja sistem uvjerenja koji naglašava osiguravanje održavanje poštovanja kroz nepopustljivost i nepoštivanja autoriteta. Ono je također usko povezano sa sudjelovanjem u nasilju te viktimizaciji (Mitchell i sur., 2017). Ranija istraživanja upozoravaju na pojavu novih mladih bandi ne samo u već utvrđenim područjima zahvaćenim bandama, nego i u dosad nepogođenim područjima grada. Razna istraživanja koja su pratila povećanje broja i opsega bandi govore o tome kako su članovi tih bandi najčešće manjinska i imigrantska omladina (Pitts, 2012.). To možemo povezati i s već ranije navedenim rizičnim faktorom delinkventnog ponašanja kao što je migracija porodice. Kako bi se objasnilo širenje kulture bandi po gradovima, osim migracija koje utječu na samo udruživanje u bande, veliku ulogu imaju mediji te medijska popularnost bandi. Danas su djeca i mladi više u izravnom kontaktu s bandama, pri čemu se kultura bandi često prikazuje na televizijskim programima usmjerenim na mlade, različitim popularnim filmovima (Decker i sur., 2009).

---

<sup>197</sup> kontakt@radonjicmitar.me

Bosna i Hercegovina je za relativno kratko vrijeme dobila brojna kriminalna udruženja i razne pojavne oblike organiziranog kriminala i uličnih bandi. Primjetno je da ne postoji namjera jačanja međusobnih veza kriminalnih grupa unutar Bosne i Hercegovine. Namjera i težnja za umrežavanjem je prisutna između grupa koje operiraju unutar BiH i susjednih zemalja, pa i šire.

### **Nasilje mladih u BIH – uzročno – posljedične veze**

Nasilje mladih se može definisati kao bilo koje namjerno fizičko, seksualno ili psihološko zlostavljanje druge osobe (ili osoba) od strane jedne ili više mladih osoba starosne dobi između 12-22 godina. Nasilje koje počinje mladi predstavlja jednu od najvidljivijih formi nasilja u društvu. Širom svijeta mas-mediji svakodnevno izvještavaju o nasilju mladih, na ulicama ili u školama. Nasilje mladih je veliki problem i socijalni i javno-zdravstveni koji nanosi veliku i duboku štetu, ne samo žrtvama i njihovim porodicama, već i društvu u cjelini. Oni su vidljivi kroz smrtno slučajevne kao posljedice nasilja, povrede i invaliditet koji, itekako, narušavaju kvalitet života mladih ljudi (Kržalić, 2017a).

Prije svega treba postaviti pitanja na sljedeći način: Šta imaju mladi u BiH? Odakle njihovo nezadovoljstvo nastaje? Da li oni imaju svoja prava? Koliko im društvo izlazi u susret? Mladima treba omogućiti život dostojan mladosti, dostojan čovjeku. Svako onaj ko je nezadovoljan pokazaće znake nezadovoljstva. Mladom čovjeku treba dati pravo na rad! A kako mu dati to pravo kada je i njegov roditelj obespravljen i većina ih samo preživljava? Odatle treba početi, povećati standard stanovništva i agresija će se smanjiti.

Dakle, ne možemo etiketirati jednu skupinu ljudi zbog njihovog ponašanja, jer prije svega trebamo analizirati uzroke koji su doveli do takvog ponašanja. Složit ćemo se da mladi danas žive brže i agresivnije nego prijašnje generacije, ali isto tako mladi su danas jedna od ranjivih kategorija društva. Imamo mnoge primjere mladih bez obzira na nivo obrazovanja koji nemaju posla ili rade na crno jer gazda ne želi platiti doprinose i staž, ta agresivnost kod mladih se skuplja i skuplja i kreira se u tezu “Bolje biti lopov”.

### ***Primjer Sarajeva***

Broj slučajeva krivičnih djela s nasiljem među mladima je skoro 745 na godišnjem nivou, broj slučajeva krađe putničkih/motornih vozila je 634, dok se u prosjeku izvrši 16 ubistava. Krađe na ulici i slično su skoro uobičajene stvari. Nakon ubistva Farisa Pendeka u Sarajevu (momka ubijenog bez ikakvog razloga na semaforu u naselju Otoka) za jednu noć u Sarajevu je iz saobraćaja isključeno 1247 vozila. Od toga je 895 kažnjeno novčanim iznosom (to može biti nenošenje pojasa, manjak opreme, itd). 126 vozača je bilo pod djestvom alkohola, dok je 84 vozača upravljalo vozilom bez saobraćajne ili vozačke dozvole. Dakle od 1247 vozila, samo je 142 vozila uredno kontrolirano. To znači da skoro svaki deseti vozač u Sarajevu je siguran vozač. Kada su bande i nasilje u pitanju najveću kriminalni stepen vlada na sljedećim lokalitetima (Kržalić, 2017b):

- Općina Stari Grad
- Općina Novi Grad
- Ilidža

Ova tri lokaliteta su najnesigurnija u Sarajevu i broje oko 69 uličnih bandi kojima su svojstvene sljedeće kriminalne aktivnosti:

- Narušavanje javnog reda i mira
- Ubistva
- Krađe
- Imovinski delikti
- Saobraćajne pucnjave
- Huliganstvo

Kada uzmemo u obzir da su ovo samo 3 općine grada Sarajeva od ukupno 5 (velikih općina, bez općina Ilijaš, Hadžići, Vogošća itd.) možemo reći da je u glavnom gradu BIH situacija alarmantna.

### **Primjer Banja Luke**

Vatreno oružje i rješavanje sukoba bandi se veže i za ostala krivična djela koja direktno ili indirektno ugrožavaju ljudsku sigurnost u Banja Luci. Indeks kriminala u Banja Luci iznosi 33.15, a index sigurnosti 66.85. Ukoliko se ovaj podatak poredi samo sa glavnim gradovima država bivše SFRJ može se uočiti da Banja Luka u tom kontesktu nije najsigurniji grad u regiji, te da su rezultati Banja Luke i Sarajeva vrlo bliski (Kržalić, 2017a).

Prema nezvaničnim podacima na području Banja Luke u godini bude oko 89 pucnjava u kojima su akteri ulične bande, 498 krivičnih djela u krađi motornih vozila, dok podaci o imovinskim deliktima i pljačkama skoro pa i nema (što naravno nije moguće kada se uporedi da skoro svake sedmice u Banja Luci su opljačkani marketi, pumpe itd). Međutim kada uzmemo u obzir da prema nezvaničnim podacima Sarajevo ima 600.000 stanovnika a Banja Luka 245.000, matematički možemo reći da je u Banja Luci veća stopa kriminaliteta uličnih bandi i nasilja nego u Sarajevu (Kržalić, 2017b).

### **Huligani kao pripadnici uličnih bandi u BIH**

Huliganstvo, kriminal i kaznena politika je u simbiozi, te je danas popularno biti dio navijačke grupe koja nema nikakve veze s izvornim značenjem pojma, ali je sinonim za devijantnu subkulturu (Macanović, 2015). S druge strane, opšta društveno-politička situacija u zemlji, koja je zaokupljena mnogim problemima, a posebno nemogućnošću zadovoljavanja osnovnih životnih potreba, koje je država dužna osigurati svakom svom članu, izaziva nezadovoljstvo i frustracija svih građana, posebno mlađe populacije. Naša država i društvo u ovom trenutku prolaze kroz kritičan trenutak u suočavanju s ovim fenomenom koji zahtijeva korisnik političke vlasti odlučno reaguju.

Pored toga, na nivou BiH vršeno je veoma malo istraživanja o navijačima te je i to podstrek da se napravi korak dalje u razumijevanju stavova i ponašanja ove populacije. 65% navijača opija (5 i više pića) jednom ili više puta mjesečno. Dodatne analize pokazuju da, u okviru tog uzorka, 41% opija se jednom ili više puta nedjeljno. Kao najčešći razlog opijanja navodi se (kod 42%) da ono pomaže da se osoba opusti. Cigarete konzumira 45% navijača, a u posljednjih pola godine 25 % navijača je konzumiralo marihuanu. Dobijeni rezultati ukazuju da su ovisne supstance značajno prisutne među navijačima i da je to uglavnom iznad rezultata dobijenih u nekim drugim istraživanjima gdje su ispitanici bili mladi iz BiH sličnog uzrasta. Od navedenih rezultata 87% navijača pripadaju nekoj bandi na ulicama BiH. Ko su većinom ti navijači? Mladi. (Kržalić, 2017a).

### **Ispoljavanje muškosti kroz nasilje i članstvo u uličnim bandama**

Problem u ispoljavanju muškosti kod mladića u BiH može nastati kada postoji sukob između ličnih želja i afiniteta sa društvenim očekivanjima. Muškarac može da teži određenom prosocijalnom načinu života, ali njegovo okruženje može da ga pritiska u drugom smjeru npr. da postane član ulične bande, da bude ekstremni navijač, da bude pijanica, da puši, drogira se itd. Posljedica toga jeste da je naš identitet najčešće „djelomično vlastiti“ te da je u njega ukomponovana i društvena projekcija poželjnog muškarca.

Nesklad između dominantnog modela maskuliniteta u društvu i realnosti u kojoj žive može posebno da se odnosi na mlade muškarce niskih prihoda, slabog obrazovanja, manjinske nacije ili na gej muškarce. Oni ne mogu, u potpunosti, da odgovore očekivanjima okoline i bivaju često u rascjepu između pritiska okoline i ličnih stavova i želja. U okruženju, u kojem se mladiću i muškarcu nameću hegemonističke varijante maskuliniteta, važno je da porodica i zajednica ponudi „zdrava ostrva“ u kojima mladići i muškarci mogu da nađu alternativne maskulinitete.

*Smjernice za prevenciju djelovanja uličnih bandi i nasilja na ulicama BIH:*

- ✓ Rješavanje problema nasilja kod mladih zahtijeva jedan zajednički, interdisciplinarni pristup, u kojem će biti uključeni mladi, roditelji, obrazovne institucije, psiholozi, pedagozi, policija i NVO sektor;
- ✓ Neophodno je da lokalne vlasti sačine novu Strategiju za mlade u kojoj će posebno mjesto zauzeti rješavanje problema nasilja, sa obavezom hitne i dosljedne sprovedbe;
- ✓ Od lokalnih vlasti se traži da obezbijedi prostor na području poćine Novi Grad gdje bi mladi mogli svrsishodno provoditi svoje slobodno vrijeme i razvijati svoje kreativne i druge potencijale;
- ✓ Istaknuta je potreba za većim brojem edukativnih programa;
- ✓ Od lokalnih vlasti se traži da u budućem finansiranju NVO sektora posebno mjesto zauzmu organizacije koje se bave ovom problematikom.

Iako se djela protiv imovine najčešće dešavaju u FBiH, broj izvršenja tih djela je smanjen za sedam posto u odnosu na prošlu godinu. Ali je u porastu broj maloljetnih osoba koja su poćinila djela protiv imovine. U tom periodu najbrojnija krivićna djela protiv imovine su teška kraća, 2.153 djela. Zatim 1.645 djela kraća, oštećenje tuće stvari 689 djela, slijedi prevara 281 djelo, te razbojništvo 185 djela. Ukupno je 2.575 osoba, među kojima je 210 žena, prijavljeno u vezi sa krivićnim djelima protiv imovine. Broj maloljetnih osoba koja su poćinila kraća je 25, teške kraća 23, teške kraća na naroćito opasan i naroćito drzak naćin 7, drugih oblika teške kraća 16 (Kržalić, 2017b).

Zabrinjavaju podaci da mnogi maloljetnici koji su upućeni u vaspitno – popravni dom ili maloljetnićki zatvor i nakon okonćanja vaspitne mjere ili kazne nastavljaju sa kriminalnim aktivnostima. Mnogi od njih se opredjeljuju za kriminal kao profesiju. U zatvoru nastavljaju da budu deo neke od neformalnih zatvorskih grupa koje su dosta slićne ulićnim bandama (Macanović, 2011).

Ukoliko je ta mlada osoba upoznata s delinkventnim ponaćanjima, nerijetko će se uključiti u bande kako bi dobila osjećaj pripadnosti i sigurnosti. Međutim, pripadnost u bandama često znaći da su takve osobe na krivoj strani zakona. Ćinjenjem kaznenih djela unutar bande, mladi se stavljaju u rizik od lišavanja slobode i provođenjem ostatka života u zatvoru.

**Zaključak:**

Na osnovu samoga rada možemo vidjeti da je u BIH, posebno u dva najveća grada Sarajevu i Banja Luci veliki broj krivićnih djela u kojima su akteri mladi i uliće bande kojima većinom mladi o pripadaju. Smanjenje broja poćinjenih krivićnih djela zabilježeno je za sljedeća krivićna djela: protiv ustavnog poretka, smanjenje za jedno djelo ili 11,11%, protiv terorizma za jedno djelo ili 100%, protiv braka, porodice i mladih za 42 djela. ili 5,68%, protiv zdravlja ljudi za devet akata ili 0,66%, protiv radnih odnosa za jedan akt ili 100%, protiv imovine za 406 akata ili 7,17%, protiv životne sredine, poljoprivrede i prirodnih resursa za devet akata ili 6,38%, protiv javnog reda i pravnog prometa za 113 ili 12,14%, protiv službenih i drugih odgovornih funkcija za 74 akta ili 22,29% i sistema elektronske obrade podataka za 39 akata ili 49,37%. Nakon što je najviše lica lišeno slobode zbog krivićnih djela protiv imovine, bilo je 530 krivićnih djela protiv zdravlja ljudi, 238 protiv javnog reda i prometa i 174 protiv života i tijela. Uliće bande na prostoru BiH nisu u ekspanziji što se tiće njihovog obima i djelovanja, ali ipak imaju znaćajna negativna kriminalna obilježja koja mogu kroz njihove neformalne grupe i kodeks ponaćanja privući mnoge mlade ljude koji su nalaze u nekim rizićnim situacijama i životnim problemima. Zato je prevencija i pravovremena pomoć mladima u riziku jako bitna aktivnost u našem društvu.

**Literatura:**

- Bordua, D. J. (1961). Delinquent subcultures: Sociological interpretations of gang delinquency. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 338(1), 119-136.
- Centre for Social Justice (2009). *Dying to Belong: An In-Depth Review of Street Gangs in Britain*. London: Centre for Social Justice.
- Cottrell-Boyce, J. (2013). Ending gang and youth violence: A critique. *Youth Justice*, 13(3), 193-206.
- Decker, S. H., Van Gemert, F., & Pyrooz, D. C. (2009). Gangs, migration, and crime: The changing landscape in Europe and the USA. *Journal of International Migration and Integration/Revue de l'integration et de la migration internationale*, 10(4), 393-408.
- Esbensen, F. A., Huizinga, D., & Weiher, A. W. (1993). Gang and non-gang youth: Differences in explanatory factors. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 9(2), 94-116.
- Kržalić, A. (2017a). *Mišljenje građana o policijskim snagama: rezultati ankete provedene u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije.
- Kržalić, A. (2017b). *Trend privatne sigurnosti u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Centar za sigurnosne studije.
- Lozon, J., & Bensimon, M. (2017). A systematic review on the functions of rap among gangs. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 61(11), 1243-1261.
- Macanović, N. (2011). *Resocijalizacija osuđenih lica*. Banja Luka: Besjeda.
- Mitchell, M. M., Fahmy, C., Pyrooz, D. C., & Decker, S. H. (2017). Criminal crews, codes, and contexts: Differences and similarities across the code of the street, convict code, street gangs, and prison gangs. *Deviant behavior*, 38(10), 1197-1222.
- Pitts, J. (2012). Reluctant criminologists: Criminology, ideology and the violent youth gang. *Youth and Policy*, 109, 27-45

**VIOLENCE AND STREET GANGS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA**

**Abstract:** *In this paper we will talk about street gangs in Bosnia and Herzegovina and violence on the streets of Bosnia and Herzegovina. What is particularly emphasized is that in the last 10 years the streets of BiH have become "hot asphalts" when it comes to violence, murders, traffic accidents that result in deaths, unsolved murders, etc. Particularly interesting is the fact that the authorities in BiH in both entities have positive results when it comes to combating criminal and violent activities, and that they have never been on a higher level. Also important is the fact that citizens in both entities of BiH are quite upset and that there is a certain collective fear among the inhabitants of BiH.*

**Keywords:** *violence, street gangs, Bosnia and Herzegovina*